

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

POEZIJA – gamta ir antgamtė

Štai ir vėl – Poezijos pavasaris Lietuvoje. Toks įprastas, toks paprastas, sykiu – ir ypatingas. Nes be jo jau sunku įsivaizduoti gegužę – tą nuostabų sodų, žolynų, medžių ir vandenų žydėjimo metą, kai po blukių žiemos dienų išryškėja, išsiskleidžia mūsų pojūčiai, jautriai reaguodami į atbundančią gamtą, o kartu – ir prisimindami, ilgėdamiesi to, kas vadinama antgamte. Arba, kaip pasakytų Platonas – pirminiu idėjų pasauliu.

Juk poezija galbūt kaip niekas kitas susijusi su šiuo idėjų pasauliu. Su žodžiais, kurie reiškia tai, ką ir turėtų reikšti – magiją, stebuklą, jausmo išgyvenimo grynumą. Poetui žodžiai svarbūs kaip tapytojui spalvos. Jis nežino, kokios jų dermės bus, kaip kas išeis, jis tiesiog „tapo“, vedamas to pirminio gilaus jausmo – dermės, harmonijos ilgesio, grožio išgyvenimo džiaugsmo. Kartu su visu tuo, kas suteikia harmonijai tamsesnių spalvų ir galbūt netgi pažeidžia jos šerdį – mirties liūdėsį, letargo šalčių, skepsio ir netikėjimo šešėliais. Be šių spalvų ir tapyba, ir poezija būtų netikra – juk jie liudija mūsų būties trapumą ir tokią trumpą, mirtingą gyvenimo grožį.

Poezija, kaip galėtų atrodyti, nėra nei naudinga, nei reikalinga, nei perspektyvi. Bet, tiesą pasakius, visi šie būdvardžiai skamba kvailai, nes jie paprasčiausiai netinka apibūdinti reiškiniui, kuris, jei taip galima pasakyti, yra tarsi už laiko ribų. O poezija ir yra toks reiškiny. Poezija susijusi ir su literatūra, ir su matematika. Su pastarąja gal net daugiau. Jai netgi nebūtini konkrečios kalbos žodžiai – juos keičia spalvos, dangaus žvaigždynų geometrija, sferų muzika, paslaptingos tolimų erdvių konfigūracijos.

Tikras poetas kaip ir filosofas nežino nieko. Šitas nežinojimas yra jo įkvėpimo šaltinis ir jo išskirtinumas. Žinojimas yra gamyba – žinios gamina ne asmenybes, o technologinius robotus, arba, kaip pasakytų Arvydas Šliogeris, technologinius negyvelius, kurių pilnas modernusis Vakarų pasaulis. Todėl poezija mums neįkyriai primena, kad gyventume, kad būtume gyvi. Kad mus nukrėstų metafizinis šurpas, giedrą naktį pažvelgus į žvaigždes ar užimtų kvapą, pakliuvus į šiltą vasaros liūtį, kai džiaugsmingas vandens almėjimas primena kažką seniai ir negrįžtamai prarastą.

Poezijos pavasaris prasideda. Kadangi šiais metais minime puikaus poeto ir ilgamečio „Kultūros“ redaktoriaus Kazio Bradūno 100-ąsias gimimo metines, ir oficialieji renginiai neapsieis be jo vardo. Gegužės 15 d. Vilniuje, Didžiojoje gatvėje, atidengta Kazio Bradūno atminimo lenta, tą pačią dieną įvyko ir jo garbei skirtas vakaras, kuriame atidaryta fotografijų paroda „Kazio Bradūno gyvenimo puslapiai“ (Vilnius, Rašytojų klubo salė). Jo vardas šio Poezijos pavasario metu bus minimas ne kartą, skaitomi jo eilėraščiai, prisimenama poeto asmenybė. Poeto, kuris, drįsčiau manyti, daugiau juto, nei žinojo, kaip parašyti gyvą eilėrašį, kas yra poezija, kokia jos prigimtis, kokios jos sąsajos su gamta ir antgamte.

Poezijos pavasaris Punske

Prie alsuojančios žemės

*Vidurnaktį žemės alsavimą,
Kaip šalto šaltinio dvelkimą,
Aš karšta kakta pajutau.
Užmigti daugiau nebegalima –
Rugių mėnesienoj plaukimą
Pro atdarą langą matau.*

*Kažin kur tik tolimas balsas...
Kažin kur tik miško ošimas...
Kažin kur pakvipo lanka...
Ir siela virpėdama klausos –
Kažin kas ją plazdančią ima –
Geroji Ranka.*

Kazys Bradūnas

Renata Šerelytė

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Renata Šerelytė. Poezija – gamta ir antgamtė • **2-as psl. Aldona Ruseckaitė.** „Mano gyvenimas prasmingas ir aš labai dažnai jaučiu laimės pilną širdį...“ (Dalia Grinkevičiūtė) • **4-as psl. Algis Vaškevičius.** Įvaizdį keičianti „Dizaino savaitė“ – originalu, netikėta, įdomu • **5-as psl. Laimutė Vasiliauskaitė-Rožukienė.** Valdovų rūmuose – seniausia spausdinta LDK knyga • **6-as psl. Rasa Bačiulienė.** Motinos laišakai iš Kizelago (2) • **7-as psl. Zigfridas Gronau.** Klyksmas vaiduoklių mieste • **8-as psl. Kultūros kronika**

Kitame numeryje: Paroda TIXE Kauno Nacionaliniame M. K. Čiurlionio muziejuje • Naujasis Poezijos pavasario almanachas

„Mano gyvenimas prasmingas ir aš labai dažnai jaučiu laimės pilną širdį...”

Dalia Grinkevičiūtė

Aldona Ruseckaitė

Turbūt šiandieną ne kiekvienas jaunas žmogus žino, kas yra Dalia Grinkevičiūtė. O ji – viena iškiliausių XX a. antrosios pusės Lietuvos moterų – tremtinė, disidentė, gydytoja, rašytoja. Dalia pirmoji aprašė baisiuosius tremties įvykius Sibire, prie Lenos, gilioje, ledinėje tundroje, kur buvo su tėvais išvežta, tiksliau – su mama Prane Stacinskaite-Grinkevičiene ir broliuku Juozu. Tėvą, aukšto rango bankininką Juozą Grinkevičių, kaip ir daugumą tais metais išvežtų vyrų inteligentų, atskyrė nuo šeimos, daugiau namiškiai jo niekada nematė, vyras mirė Šiaurės Uralo lageryje badu 1943 m. spalio 10 d., kapas nežinomas.

Dalios Grinkevičiūtės gyvenimą reikia dalinti į ketletą tarpinių.

Laimingoji vaikystė

Dalia Grinkevičiūtė gimė 1927 metų gegužės 28 dieną Kaune, tad šį pavasarį minime jos 90-ąsias gimimo metines. Mergytei tėvai suteikė tuomet retą Dalios vardą, pridėdami ir šventą – Mariją. Šeimoje jau augo trejais metais vyresnis sūnus Juozukas. Dalytė buvo įdomi, savarankiška, drąsi mergaitė. Vieną kartą, būdama ketverių, susirinko visus savo žaislus ir, tėvams nežinant, nusileido iš Žaliakalnio į Laisvės alėją, čia viską išsidėliojo ir siūlė praeiviams pirkti – mat norėjusi užsidirbti pinigų, išvykti į kelionę, į kokią – pati nežinanti... Tėvai gyveno pasiturinčiai, vaikams galėjo suteikti geras sąlygas. Dalia nuo vaikystės buvo lyderė – mokykloje, gatvėje, tėvas laiske 1933 m. ją meiliai pavadino „kazokėliu”. Įgimta stiprybė, drąsa, ryžtas atrodo jau numatyti paties likimo – viso šito Daliai labai gyvenime prireiks. Vasaromis vaikai su mama praleisdavo keletą savaičių Palangoje, mergaitė labai mėgo lauko tenisą ir puikiai žaidė. 1940 m. įstojo į skautus ir labai tuo didžiavosi, su skautų uniforma išvažiavo į Sibirą. Žiemą visa šeima kartu eidavo į operos teatrą. Kai Dalia pirmą kartą pamatė operą, šis menas ją pavergė visam gyvenimui, Grinkevičiai vien dėl dukters turėjo lankyti kiekvieną spektaklį. Vežant į Sibirą, čekistai leido pasiimti būtiniausius daiktus, tad ji surišo į du ryšulėlius visas matytų spektaklių programas ir išsivežė kaip brangiausią turtą. Dalia mokėsi Kauno „Aušros” mergaičių gimnazijoje. Viskas sekėsi puikiai. 1941 metų gegužės 28 dieną jai sukaiko 14 metų.

Kančių pradžia

1940 metų birželio 15 dieną Lietuvos gyvenimas iš pagrindų pasikeitė. Atsiliaužė lyg pikčiausia gyvatė Sovietų okupacija. Kai kurie Grinkevičių pažįstami, aukšti valstybės tarnautojai, dar suspėjo pasitraukti į Vakarus, tačiau jų šeima pasiliko. Grinkevičius teigė, kad jis Lietuvai nieko blogo nepadarė, visą laiką dirbo jos naudai, o jeigu kas ir nutiktų – bent būtų Lietuvoje palaidotas, tačiau šis jo troškimas neišsipildė... Šeimą išvežė 1941 metų birželio 14 d. naktį. Vėliau Dalia parašys miniatiūrą „Laikrodėlis”, kurioje aprašys, kaip tą naktį rusų čekistas pavogė nuo spintelės jai tėvelio dovanotą laikroduką. „Ar atnešė mano laikrodėlis tau laimę? Jis man būtų buvęs nukankinto tėvo atminimas. Jis galėjo nors trumpam atitolinti bado kančias baisiąją 1942 metų žiemą...”

Sąstatas, kuriame buvo Pranė Grinkevičienė su vaikais, stovėjo kelias paras Kauno geležinkelio stotyje, vėliau atvažiavo į Naująją Vilnią, čia žmonės buvo sugrūsti į gyvulinius vagonus po trisdešimt ir daugiau, jie duso, troško, sirgo. Naujojoje Vilnioje Dalia turėjo galimybę pabėgti, tačiau ji to nepadarė, ne-

Dalia, trumpam poilsiui atvykusi į Palangą, 1973

Dalia Kotryna Baliutavičienė. Dalia. Dalios Grinkevičiūtės gyvenimas. Biografinė apybraiža. Kaunas, Naujasis lankas, 2017

galėjo palikti motinos, suprato, kad dabar jiedu su broliu už ją atsakingi. Prasidėjo sudėtingas, tragiškas Dalios gyvenimo etapas, tačiau ji, keturiolikmetė, nerauda kamputyje, nesiruošia mirti, atvirksčiai – nusprendžia nepasiduoti, kovoti, išgyventi. Pagaliau po ilgos kelionės jie pasiekia Vakarų Sibirą, Altajaus kraštą, Grinkevičių šeima paskiriama dirbti į runkelius auginantį tarybinį ūkį. Jie jau ne žmonės – jie tik numeriai. Gyvena barakuose, dirba po 18 valandų. Tačiau po metų, vasarą, tremtiniai vėl buvo sugrūsti į gyvulinius vagonus ir išvežti į Jakutijos šiaurę už poliarinio rato į Lenos upės deltos salas. Kelionė į Šiaurę truko tris mėnesius. Važiavo traukiniais, plaukė baržomis Angaros upe, vėliau buvo vežami sunkvežimiais per miškus iki Lenos, vėl baržomis jau Lenos upe tolyn į šiaurę – 800 kilometrų už poliarinio rato. Žiema čia trunka daugiau nei 8 mėnesius, šaltis kartais siekia 50 laipsnių. Artėjant 1942 metų žiemai, tremtiniai išlaipinami įvairiose Lenos deltos ledu padengtose salose...

Trofimovskas

Aplink tundra, kiek akys užmato – jokio augalėlio. Pastatų nėra, šaltis artėja, jau šėlsta vėjai, o kur gyventi, apsistoti? Baraką, kurį patys paskubomis susirentė, Dalia prilygino ledo kapui. Naktį prie sienos prišaldavo plaukai. Vaikai, seneliai, moterys mirdavo kiekvieną dieną – badas, ligos, utėlės, šaltis. Lavonai

gulėjo šalia gyvųjų. Penkiolikmetė Dalia turėjo sunkiai dirbti, ji ėjo iš Lenos ledo iškirsti išalusį rąstų, tada virvėmis juo vilkdavo į Trofimovską apie dešimt kilometrų viršininkų butams šildyti. Mergaitė sugebėdavo kokią rąstigalį palikti toli sniege ir po to vėl bėgdavo jo paslapčiomis partempti, kad pasišildytų savo baraką. Vėliau ji rašė: „O, Golgota! Mano gyvenimo pavasario Golgota. Tu pirmoji pradėjai formuoti mano charakterį. Čia užgimė atkaklumas...” 1943 m. vasario mėnesį, kai mirtis, atrodo, visus pasiims, kai nebeliko vilties išgyventi, į Trofimovską šunų kinkiniu atvyko žydas gydytojas L. S. Samodurovas. Pamatęs, kokiomis sąlygomis gyvena tremtiniai, jis sukėlė triukšmą, kad visus viršininkus apskųs ir išvays į frontą, jeigu nebus maisto, geresnių sąlygų. Ledaį šiek tiek pajudėjo, atsirado daržovių, vitaminų.

Šiame pragare kartą Dalia patyrė netikėtą, keistą džiaugsmą. Vieną dieną į ledinę pakrantę atvyko du radistai leningradiečiai. Jie pasistatė radijo stotį ir pakvietė Dalią su drauge pasiklausti radijo. Ir ką jos išgirdo – ogi P. Čaikovskio „Gulbių ežerą"! Reakcija buvo stulbinanti! „Prisimenu, pašokom, bėgom tolyn į tundrą, kritom į sniegą, ir ašaros pylėsi, liejosi iš akių, gerklę spazmiškai spaudė, rodos uždusins... Taip pavogta jaunystė verkė pavogtos tėvynės”, – rašė vėliau Dalia. Trofimovske labai sunkiai susirgo P. Grinkevičienė, neteko sąmonės, visa sutino, Dalia meldėsi, kad tik ji čia nenumirtų, troško ją parvežti į Lietuvą. Tada išmeldė, motina pasitaisė.

Slapta kelionė į Lietuvą

P. Grinkevičienė vis silpo, ir kai šeimą perkėlė į Jakutską, Dalia nusprendė padaryti neįmanomą dalyką. Ji pasiryžo parvežti slapčiomis motiną į Lietuvą, o pasų jos neturėjo. Buvo 1949 metai. Dalią išgelbėjo jos drąsa ir užsispyrimas. Jakutsko oro uoste, kai reikėjo rodyti pasus, ji paaiškino, kad jų dokumentai yra lagamine, užtikrintu balsu padiktavo numerius ir serijas, taip parsiskrido į Maskvą, o iš čia traukiniu Lietuvon. Dalios tetos, motinos seserys, sugebėjo išsaugoti Grinkevičių butą, tad abi moterys slapta apsigyveno Perkūno alėjoje savo namuose. Motina atsigavo, pakvėpavo Tėvynės oru, sveikata šiek tiek pagerėjo, tačiau 1950 m. gegužės 5 d. ji mirė. Čia ir iškilo didžioji problema – kur palaidoti tremtinę be jokių dokumentų, slapčiomis grįžusią. Dalia apsisprendė palaidoti motiną nuosavo namo rūsyje. Kaltu ir kirviu sunkiai išlaužė grindų betoną, su motinos seserimi Brone iš spintos lentų padarė karstą, nuleido į duobę, vėl grindis užcementavo. Tokiam sarkofage Grinkevičienė išgulėjo 12 metų. O Dalia tuo metu, dar esant gyvai motinai, paskui po jos mirties, rašo ir rašo ant nedidelių lapelių savo liudijimą, prisiminimus, išgyvenimus apie tremtį, rašo pasauliui baisią nužmogėjimo istoriją, po to lapelius sukiša į stiklainį ir užkasa namų sodyje. Tada „patikimas” žmogus ją išduoda kaip pabėgėlę iš tremties...

Nukelta į 3 psl.

Atkelta iš 2 psl.

Antroji tremtis

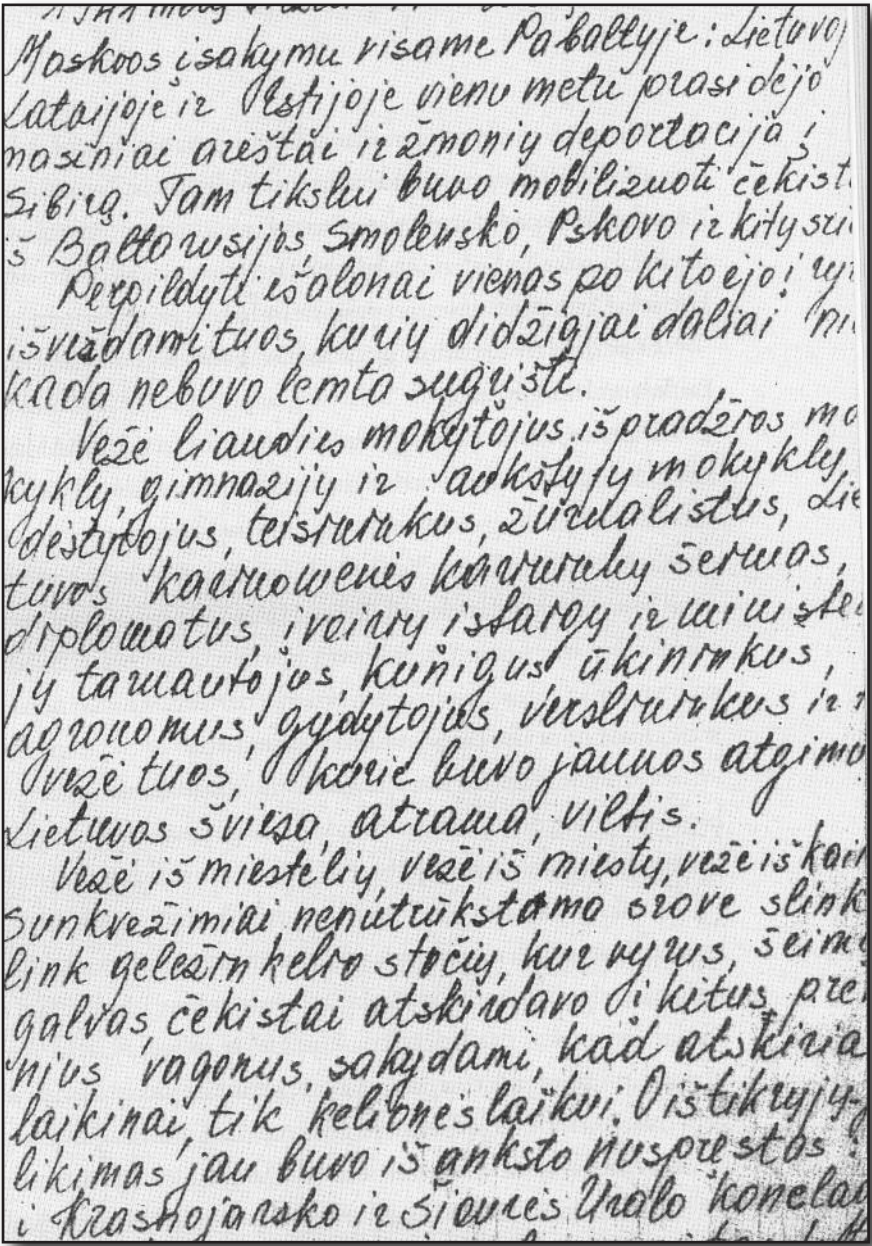
Nusikaltimas – pabėgimas iš tremties. Nuosprendis: treji metai lagerio, po to – gyventi į Jakutską. Grinkevičiūtę nutrėmė į Gorkio srities Unžlago lagerį. Čia ji rado daugybę šviesių, išsilavinusių, nuostabių žmonių, čia ji susipažino su daugybe disidentų, kalėjusių už nepaklusnumą sovietinei valdžiai, už draudžiamos literatūros platinimą. Lageryje perskaitė daugybę knygų, ji net puikiai vaidino kalinių mėgėjiškuose spektakliuose. Pasibaigus bausmės laikui, jau po Stalino mirties, vėl iš lagerio etapu ją nuvežė į Jakutską. Tačiau stebuklo būdu Grinkevičiūtei leidžia skristi į Omską ir stoti į medicinos institutą. Įstojo Dalia lengvai, ir mokslai sekėsi puikiai, jos šūkis studijuoti mediciną buvo toks – „kad žemėje laimės būtų daugiau...“ Tetai Bronei Dalia laiške 1955 m. rašė: „o aš žinau, kodėl man taip sekėsi laikyti egzaminus: kiekvieną kartą eidama į egzaminą, aš paimdavau mamytės nuotrauką, pačiuodavau ir man atrodydavo, kad Jos akys tokios ramios, rodos, sako man, kad viskas bus gerai...“ Kiek turėdama galimybių, Omske Dalia eidavo į teatrą, koncertus, tai buvo jos didžioji laimė ir atgaiva...

Kaunas

1956 m. D. Grinkevičiūtei leidžiama grįžti į Lietuvą. Ją priėmė į Kauno medicinos instituto trečiąjį kursą. Apsigyveno savo namų kambaryje Perkūno alėjoje, džiaugėsi grįžusi į Tėvynę, galvojo, kad visos didžiosios bėdos jau praeityje. Tačiau Dalia nieko nepamiršo. Vienas pirmųjų darbų – surasti užkastą sodelyje stiklainį su nebaigtais rašyti prisiminimais. Jie darže užkasti prieš šešerius metus, bet mergina jų niekur neranda, atrodo, kad žemė prarijo... Stiklainį atsitiktinai po bijūnų krūmu suras svetima moteris 1991 m., jie nedings, bus išsaugoti, išspausdinti. O dabar Daliai baisiai gaila prapuolusių užrašų, ji planuoja rašyti iš naujo, tegul trumpesnius, tegul mažiau, tačiau būtinai vėl rašyti, ji negali tokių patirtų baisių nutylėti – pasaulis turi sužinoti... 1960 m. Grinkevičiūtė baigė Medicinos institutą su pagyrimu, galėjo pasirinkti kur dirbti, galėjo likti Kaune, bet ji nori būti kaimo gydytoja, gauna paskyrimą į Laukuvą, į mažą Žemaitijos miestelį.

Laukuva

Kaimo gydytojo darbas tuo metu buvo sunkus. Ir ambulatorija, ir penkiolikos lovų ligoninė su gimdyvėmis, ir rentgenas, iškvietimai į namus, donorų paieškos – pirmoji donorė būdavo pati gydytoja. Transportas – arkliuko traukiamas vežimaitis. Kito daktaro Laukuvoje nebuvo, o Grinkevičiūtei patinka, ji visur spėja, jaučiasi labai reikalinga. Moteris buvo ir puiki organizatorė: suremontavo ligoninę, praplėtė ambulatoriją. Jaunoji daktarė neskaičiavo darbo valandų, nežiūrėjo savęs ir savo reikalų. Tačiau problemas prasidėjo; valdžiai sąžininga ir principinga gydytoja nepatiko, trukdė daryti visokias machinacijas, sakė į akis tiesą. Po ilgų kankinimosi metų Dalia supranta, kad atėjo laikas iš namų rūšio į kapus palaidoti motiną Pranę. Paslapčiomis to padaryti buvo neįmanoma. 1962 m. Grinkevičiūtė kreipėsi į Kauno saugumą

Dalios Grinkevičiūtės rankraštis

dėl motinos palaikų perkėlimo į kapines. Reikėjo didelės drąsos prisipažinti 1950 metų „nusikaltimą“. Per didelius vargus tų metų vasario 13 d. Pranė Grinkevičienė atgulė Eigulių kapinėse. D. Grinkevičiūtei grįžus po laidotuvių į darbą, buvo pradėta prie jos kabinėtis, Rietavo rajono valdžia pareiškė papeikimą už pravaikstą motinos laidotuvių dieną... Tačiau ji dirbo toliau, negailėdama jėgų, pas ją atvažiuodavo ir iš kitų rajonų, miestų. Apie šią daktarę ėmė sklisti legendos, kad turi lengvą ranką, gerai diagnozuoja, kyšių neima...

D. Grinkevičiūtė laisvu laiku keliavo po savo kraštą, gerai išmanė Lietuvos istoriją, daug skaitė, ir svarbiausia – pradėjo aktyviai rinkti tremtinių atsiminimus. Ji užsibrėžė tikslą papasakoti žmonėms, ką patyrė pati ir ką pasakoja kiti tremtiniai. Maždaug nuo 1968 m. Dalia pajuto, kad yra sekama, ypač jos „priežiūra“ sustiprėjo po R. Kalantos susideginimo, nes gydytoja dalyvavo tuomečiuose Kauno mitinguose. Sekama buvo ne tik Lietuvoje, bet ir Maskvoje, kai nuvažiuodavo į biblioteką ar teatrą, net Kislovodske, kur gydėsi, buvo pristatyta prie jos „ligonė sargė“. Be to, ji 1970 m., parašiusi daugybę raštų, iškovojo reabilitaciją Grinkevičių šeimai, gavo pripažinimą, kad „jos tėvas Juozas Grinkevičius buvo areštuotas ir patrauktas baudžiamojon atsakomybėn be pakankamo pagrindo...“ 1974 m. Grinkevičiūtė kaip nepatikima „sovietinė“ pilietė buvo atleista iš gydytojos darbo Laukuvoje, neteko tarnybinio buto. Iškilo klausimas, kur gyventi, nes Kauno namai jau buvo perduoti. Dalią pasikvietė į dvių kambarėlių butą jos bičiulė mokytoja Aldona Šulskytė (1930–2008), gyvenusi Laukuvoje. Antrasis tremties prisiminimų variantas parašytas gyvenant

Dalia Grinkevičiūtė

Laukuvoje. Juose aprašyta ne tik tremtis, bet ir gydytojas darbas bei įvykiai Lietuvoje.

Disidentė

Taigi išvaryta iš darbo Grinkevičiūtė iš Laukuvos neišvyko, nors valdžia to labai tikėjosi. Kaip tik tuo metu ji išgirdo apie garsų Sovietų Sąjungos žmogaus teisių gynėją akademiką Andrejų Sacharovą. 1975 m. gruodžio mėnesį Vilniuje, per kito disidento S. Kovaliovo teismą, ji koridoriuje įteikė Sacharovui rožių puokštę, kurią jis perdavė Kovaliovo žmonai. O Laukuvoje ir visur kitur, kur tik moteris būdavo, ją KGB persekiojo tiesiog įkyriai, akivaizdžiai, skleidė gandus, kad ji bloga gydytoja, bet diplomo atimti nepavyko, kartais žmonės paslapčiomis pas ją kaip pas daktarę vis dar kreipdavosi. Nors Grinkevičiūtei buvo labai sunku, teko daug iškentėti,

bet sau kartodavo: „Laikykis iš paskutiniųjų... Jie nieko taip netrokšta, kad pamatytų tave palaužta, sugniuždytą...“

Kartais Dalia išvažiuodavo į Maskvą pas savo pusbrolių Vitalį Stacinską, su kuriuo puikiai sutarė. Atvykusi į Maskvą, per pusbrolių gaudavo disidentų literatūros, per naktį prarydavo knygą, pavyzdžiui, A. Solženicyno „Gulago archipelago“ tomą. O štai kartą atvažiavusi Maskvon, Grinkevičiūtė turėjo itin slaptą misiją – norėjo savo tremties prisiminimus perduoti A. Sacharovui, galbūt jam pavyktų juos išleisti Vakaruose, ji žūtbut norėjo, kad pasaulis sužinotų apie stalinizmo žiaurumus. Misija nunešti Sacharovui rankraščius nebuvo lengva, žinant, kad ją nuolat seka, tačiau pavyko... Grinkevičiūtės rankraštis per Sacharovą pateko į Vakarus ir pradėjo savo gyvenimą, 1979 m. Paryžiuje rusų disidentų leidinyje „Atmintis“ buvo išspausdintos ištraukos. Dalia, jausdama, kad Lietuvoje ji dūsta, gali būti net nužudyta, rašė pareiškimus leisti palikti Lietuvą, kreipiasi į L. Brežnevą, prašė išleisti į Izraelį, bet nepavyko, jos neišleido. Atvirkščiai, saugumas ėmė ją dar labiau pulti, tardyti, kad ji savo atsiminimais „Prieš visą pasaulį apkaltino mus genocidu!“ Grinkevičiūtė ramiai jiems atsako – „Trofimovske genocidas buvo!“. Tardymai buvo sunkūs, moteris daug iškentėjo, sveikata pašlijo. Tada ji apsisprendė, kad laikas savo antrą kartą parašytus prisiminimus perduoti patikimiems žmonėms Lietuvoje, ir 1987 metų vasarą nuvažiuoja į Vilnių ir savo slaptą turtą perduoda rašytojams Kaziui Sajai ir Justinui Marcinkevičiui. Marcinkevičius giliai sujaudintas nusirašė dalį rankraščio, originalą grąžino autorei, drausaus poeto straipsnio „Literatūroje ir mene“ 1988 m. Grinkevičiūtė jau nebesulaukė. O K. Saja kaime perrašė rankraštį mašinėle, pavadino „Lietuviai prie Laptevų jūros“, pradėjo jį dauginti, platinti tarp draugų. Prieš mirtį atvažiavo į ligoninę autorės aplankyti ir papasakojė, kas vyksta... Grinkevičiūtė mirė 1987 m. gruodžio 25 d., palaidota Kauno Eigulių kapinėse šalia motinos ir brolio. Visas D. Grinkevičiūtės prisiminimų rankraštis Lietuvoje pirmą kartą paskelbtas 1988 m. žurnale „Pergalė“ (dabar „Metai“) Nr. 8, K. Sajos pasiūlymu pavadintas „Lietuviai prie Laptevų jūros“ ir pašiurpinęs baisiais faktais visą Lietuvą.

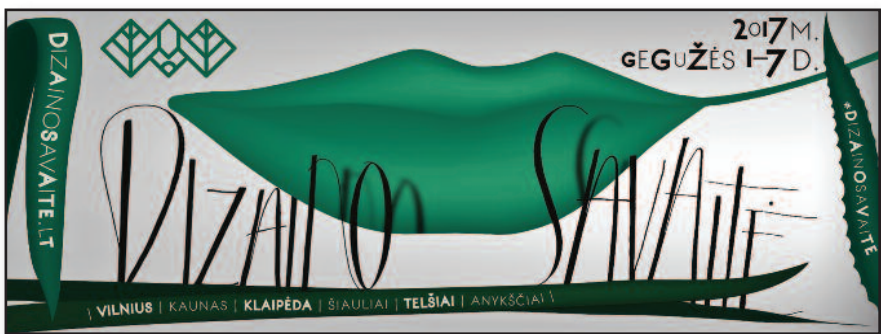
D. Grinkevičiūtės atsiminimus sudaro du pagrindiniai tekstai – variantai: ilgasis, rašytas slapta grįžus į Lietuvą 1949–1950 m., kai jai tebuvo 22–23 metai. Šis tekstas, kaip minėta, užkastas į žemę ir atrastas tik 1991 m. Antrasis variantas parašytas dirbant Laukuvoje. Dabar jau yra išleisti abiejų prisiminimai, jie išversti į nemažai pasaulio kalbų ir byloja apie XX amžiaus žmonių kančias, prievartą, pažeminimą. Mes privalome nusilenkti šiai moteriai, paaukojusiai savo gyvenimą Tėvynės ir žmogiškumo vardan.

Šis straipsnis parašytas naudojant informaciją iš knygos:

Dalia Kotryna Baliutavičienė, „Dalia. Dalios Grinkevičiūtės gyvenimas. Biografinė apybraiža.“ Kaunas, 2017, leidykla „Naujasis lankas“.

Dalios Baliutavičienės ir Dalios Grinkevičiūtės mamos buvo seserys.

Ivaizdį keičianti „Dizaino savaitė“ – originalu, netikėta, idomu

Algis Vaškevičius

Šiais metais festivalio programa sutalpino daugiau kaip 130 pačių įvairiausių įvykių ir renginių, apėmusių visus šešis miestus. „Dizaino savaitės“ veiklos kaip ir ankstesniais metais pasiskirstė trijose pagrindinėse kategorijose: jaunieji šalies dizaineriai savo kūrybą pristatė miestų centre įsikūrusių įvairiausių kavinių ir parduotuvių vitrinose, specializuoti salonai pakvietė į produkcijos ekspozicijas, vyko šviežiausių naujienų pristatymas. Visos savaitės metu galima buvo lankyti įvairius festivalio dalyvių organizuojamus renginius – parodas, kūrybines dirbtuves, paskaitas, vyko filmų peržiūros, aukštųjų mokyklų ir kiti renginiai.

Šių metų programoje daug dėmesio skirta festivalio dalyviams iš užsienio. Vilnių antus metus iš eilės aplankė dizaineriai iš Vengrijos, kurie Vilniaus Rotušėje parengė vengrų industrinį dizainą pristatančią parodą „Shapping Hungary“. Daug dėmesio šių metų festivalio metu skirta ir festivalio kviestinei viešniai – kaimyninei Lenkijai. Bendradarbiaujant su Lenkijos institutu Vilniuje bei Adomo Mickevičiaus institutu Varšuvoje, festivalio metu buvo surengtos net penkios unikalios parodos, pristatančios šiuolaikinę Lenkijos dizaino sceną.

Šiemet į Vilnių pirmą kartą atvyko ir tarptautinio pasisekimo sulaukusi paroda „Roundabout Baltic“, pristatanti įvairių Baltijos jūros regiono valstybių dizaino pasiekimus. Ši paroda – tai asmenišką pasakojimą, atspindintį vaizdinius ryšius siejančius dizainerius, jų kūrinius ir pajūrio peizažą, kuris atgyja kūrėjų kasdieniam naudojimui suprojektuotuose daiktuose. Pristatomi Baltijos šalių – Lenkijos, Lietuvos, Latvijos, Estijos, Švedijos, Suomijos, Danijos ir Vokietijos – autorių darbai, savo forma ar sandara kildinami iš šiam regionui būdingų amatų ir materialaus paveldo,

susiję su aplinka ir atitinkantys regiono vizualinį charakterį.

Kaune festivalio metu „Pienocentro“ rūmuose lankytojai galėjo pamatyti net dvi Lenkijos dizainui skirtas parodas. „Baigiamieji darbai 2016“ apžvelgė geriausius studentų iš Čekijos, Lenkijos, Slovakijos, Vengrijos, taip šių valstybių studentų, studijuojančių užsienyje baigiamuosius taikomosios ir pramoninės grafikos darbus.

Kita paroda, atidaryta Kauno M. Žilinsko dailės galerijoje – tai trisdešimtys debiutuojančių ar jau pripažintų lenkų dizainerių darbų pristatymas „Polish design: in the middle of“. Ši paroda pristatė trisdešimt lenkų dizainerių darbų, kurie liudija apie lenkų grafikos galimybes ir kūrėjų mąstymo kryptį. Paroda apjungė dizainerius, dailininkus, amatininkus ir jauną verslą.

Klaipėdoje miesto gyventojus bei svečius susipažinti su Lenkijos grafinio dizaino darbais pakvietė grafinių ženklų paroda. Specialiai festivaliui „Dizaino savaitė“ buvo sukurta jungtinė lietuvių mados dizainerės Julios Janus bei lenkų stiklo menininkės Agnieszkos Bar paroda „Mes“, nagrinėjusi toleranciją ir viešąją nuomonę apie socialinę įvairovę – ji buvo pristatyta festivalio metu Vilniuje ir Klaipėdoje.

Festivalis šiemet pasipuošė nauja įvaizdžio spalva, kurią išrinkti padėjo jo sekėjai socialiniame tinkle „Facebook“. Tai ryškiai žalia gaivi pavasario, atgimimo spalva. Šių metų festivalio tema – pojūčiai – taip pat ryškiai atsispindėjo festivalio renginių programoje. Kauno Laisvės alėjoje įsikūrusiuose „Pienocentro“ bendrovės rūmuose veikė unikalūs pojūčių kambariai, kur lankytojai su dizaino darbais galėjo susipažinti ne tik tradiciškai – akimis, bet ir pasikliaunant kitais pojūčiais – lytėjimu, uosle, klausa, skoniu.

Vilniuje svečių pojūčiams buvo pasiūlyta ir uostomojo meno paroda „Kabantieji sodai“, jėgas išbandyti pakvietė Vilniaus dizaino kolegijos organizuojamas dizaino protmūšis „6 pojūtis“, o viso festivalio metu ypatingas dėmesys buvo kreipiamas ir

Originalūs parodos eksponatai

A. Vaškevičiaus nuotraukos

šeštojo – gero dizaino – pojūčio lavinimui.

Svarbu ir tai, kad šiais metais toliau buvo plėtojamos antrinio medžiagų panaudojimo bei socialiai atsakingo dizaino temos. Šiauliuose kūrybinėse dirbtuvėse „Pramonės šiukšlės – dizaino idėja Šiauliams“ žymiausi miesto dizaineriai iš gamybinių atliekų kūrė įvairius baldus bei instaliacijas. Kaune antrinio dizaino objektų parodą „Gyvenantys daiktai“ pristatė socialinė iniciatyva „Kūrybos kamapas 360“, o Vilniuje lankytojus pakvietė nauja demonstracinė erdvė „Zero waste room“ – iš gamyboje likusių atliekų, prototipų, gamybinio broko įrengtas funkcionalus 30 kvadratinio metrų butas, pakvietęs atkreipti dėmesį į vartojimo kultūrą ir pristatęs atsakingai atliekas rūšiuojančias įmones.

Architektai bei interjero dizaineriai festivalio metu galėjo susipažinti su naujausiomis tendencijomis bei produktais „Specialisto dienoje“ Vilniuje, Kaune ir Šiauliuose. Bendradarbiaujant su „Domus galerija“ bei namų idėjų centru „NIC“, projekto pranešėjai pabandė atsakyti į klausimus, kaip tapti mėgstamiausiu interjero dizaineriu ar kokias natūralias medžiagas pasirinkti šiuolaikinio interjero dizainui. Daug lankytojų sulaukė „Domus galerijoje“ Vilniuje surengta speciali Lietuvos dizaino forumo narių ekspozicija „Lietuviško dizaino sala“, kurioje buvo galima pamatyti šalies ir tarptautinius apdovanojimus pelniusius gaminius.

„Pienocentro“ rūmuose visas festivalio dienas buvo daugybė lankytojų, kurie smalsiai išbandė pojūčių kambarius, gerėjosi ir stebėjosi originaliais dizaino darbais. Čia veikė ir Kauno – 2022 metų Europos kultūros sostinės informacinis štabas, kur buvo galima susipažinti su būsimais planais ir projektais, kas vyks Laikinojoje sostinėje po penkerių metų.

Svarbu ir tai, kad festivalis pasiekia mažesnius Lietuvos miestus – Anykščių menų inkubatoriuje lankytojai galėjo susipažinti su inkubatoriuje reziduojančiais menininkais bei jų darbais, sudalyvauti kūrybinėse dirbtuvėse. Telšiuose surengtos net kelios parodos, pakvietusios susipažinti su tautinio kostiumo interpretacijomis bei naujausiais Metalų meno ir juvelyrikos studijų programos studentų darbais.

Tradiciškai jau šeštus metus iš eilės festivalio metu vyko ir nacionalinio konkurso „Geras dizainas“ apdovanojimų ceremonija. Šiais metais konkursui buvo pateikta per 250 dalyvių paraiškų, kurios pasiskirstė dešimtyje kategorijų: baldai ir šviestuvai, interjeras, interjero elementai, koncepcija, kostiumo dizainas, leidinys, mados aksesuarai, produkto / industrinis dizainas, socialinis ir paslaugų dizainas, vizualinis identitetas.

Tarptautinė komisija kiekvienoje kategorijoje rinko tris geriausius darbus, iš kurių vienas, surinkęs daugiausiai balų, buvo apdovanotas konkurso prizų, o kiti du darbai – diplomais. Visi 30 prizams nominuotų darbų bei žiūrovų balsavimą laimėjęs dizaino objektas iki birželio 20 dienos eksponuojami nugalėtojų darbų parodoje Taikomosios dailės ir dizaino muziejuje Vilniuje o vėliau keliaus ir į kitus Lietuvos miestus. Be to, konkurso nugalėtojai gavo galimybę dalyvauti ir kituose konkurso organizatorių asociacijos „Dizaino forumas“ rengiamuose projektuose bei pristatyti darbus užsienio dizaino renginiuose, kurį iš Mazovijos regiono F. Chopinas persikėlė dar būdamas kūdikis. Čia, prieš išsikraustydami į Paryžių, kūrėjas praleido dvidešimt savo jaunystės metų. Jame įdiegtos moderniausios audiovizualinės ir interaktyviosios technologijos – ekranai, projektoriai ir garsiakalbiai lankytojams padeda pasinerti į F. Chopino pasaulį. Muziejus yra gavęs prestižinį *Red Dot* apdovanojimą 2011 metais, yra pripažintas geriausiu turizmo objektu Lenkijoje 2013 metais, buvo pristatytas Vokietijos dizaino apdovanojimui.

Pojūčių kambaryje.

Valdovų rūmuose – seniausia spausdinta LDK knyga, skirta P. Skorinai ir jo rusėniškosios Biblijos (1517) 500 metų sukakčiai

Laimutė Vasiliauskaitė-Rožukienė

Tarptautinė paroda „Skorinos keliais su banku „Belgazprom“ rodoma Valdovų rūmų Gotikinėje antkameroje. Joje – dvi iš Baltarusijos atvežtos antikvarinės knygos: 1517 m. Prahoje išleista „Jobo knyga“ ir 1522 m. LDK, Vilniuje, P. Skorinos dirbtuvėse, spausdinta „Mažoji kelionių knygelė“. Abi parašytos šnekamąja rusėnų kalba, kuria kalbėta Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje, P. Skorinos įvairiakalbėje, įvairiautautejė tėvynėje.

Spausdinto žodžio LDK pradininkas. Rusėnas Pranciškus Skorina buvo mastytojas, publicistas ir vertėjas, rašytojas ir liturginis poetas, dailininkas, švietėjas humanistas ir mokslininkas (medicinos daktaras ir botanikas), pirmasis Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (ir visų rytų slavų) knygų leidėjas. Gimė apie 1490 m. Polocke, kailiais ir oda prekiaavusio stačiatikio pirklio Luko Skorinos šeimoje, jam mirus visą turtą paveldėjo vyresnysis sūnus Jonas. Jauniausias Pranciškus turto negavo. Polocko bernardinai (vienuolynas įkurtas 1498 m.) turėjo įtakos jo tikybai: Pranciškaus vardą gavo bernardinų globėjo Šv. Asyžiečio Pranciškaus garbei, nes perėjo iš stačiatikybės į katalikybę.

Manoma, kad pirmiausia mokslų ragavo Vilniuje (išmoko lotynų kalbą, bažnytinę slavų kalbą, gavo pradinį išsilavinimą). Mokėjo oficialiąją LDK rusėnų kalbą, kirilinį raštą, gerai išmanė (vėliau ir pats kūrė) stačiatikiams būdingus liturginius kūrinius. 1504–1506 m. studijavo Krokuvos universitete, kur įgijo laisvųjų menų bakalauro laipsnį. Vėliau tapo magistru, įgijo rimtų medicinos žinių, 1512 m. paprašė Paduvos universiteto kolegijos leisti jam nemokamai laikyti egzaminus medicinos daktaro laipsniui gauti ir išlaikė juos eksterneu. (Šiandien Paduvos universiteto Garbės salėje Skorinos portretas kabo šalia Galilėjo Galilėjaus). Į Vilnių iš Prahos P. Skorina atvyko apie 1520 metus. Vilniaus burmistras Jokūbas Babičius P. Skoriną parėmė, leido savo namuose įsteigti jo vardo pirmąją LDK spaustuvę (šiandien namas Didžiojoje gatvėje, nr. 19, pažymėtas atminimo lentele P. Skorinai, pirmajam LDK teritorijoje spaustuvininkui). Čia išleido „Mažąją kelionių knygelę“ (1522), „Apaštalo darbus ir laiškus“ (apie 1525 metus). P. Skorinos darbų tyrinėtojai teigia, kad Vilniuje jis išleido mažiausiai 23 leidinius.

P. Skorina ėjo Vilniaus katalikų vyskupo Jono (1499–1538; nesantuokinio Žygimanto sūnaus) gydytojo ir sekretoriaus pareigas. 1525 m. P. Skorina vedė Margaritą, Vilniaus tarėjo Jurgio Odverniko našlę; jai mirus, 1530 m. pr. kelis mėnesius Karaliaučiuje tarnavo Prūsijos hercogui Albrechtui Brandenburgiečiui. Grįžęs į Vilnių P. Skorina vėl dirbo Vilniaus vyskupui Jonui. 1532 m. buvę jo brolio, Jono Skorinos kreditoriai žydai Mozė ir Lozorius iš Varšuvos bei Jokūbas iš Poznanės pasiskundė karaliui Žygimantui, kad Pranciškus yra skolingas jiems už savo velionį brolių. Skorina buvo suimtas, kelis mėnesius kalėjo Poznanėje, paskui buvo išteisintas ir paleistas. 1535 m. grįžo į Prahą, kur iki 1539 m. dirbo Čekijos ir Vengrijos karaliaus Ferdinando sodininku.

Skorinos mirties data nėra žinoma: manoma, jis mirė apie 1551 m. Prahoje. Jo jaunėlis sūnus Pranciškus žuvo Prahoje per 1541 m. gaisrą. Vyresniajam Pranciškaus sūnui Simeonui (irgi gydytojui ir sodininkui) karalius 1552 01 29 išdavė raštą, įpareigojantį visus pavaldinius padėti jam paveldėti mirusio tėvo turtą. (Simeonas raštuose 1593 m. dar buvo gy-

Jobo knygą ir „Mažąją kelionių knygelę“ galima apžiūrėti iki birželio 4 dienos

L. Vasiliauskaitės-Rožukienės nuotr.

vas). Polocke likę Skorinos giminaičiai (ten ištėkėjusios gyveno dvi Jono dukterys) minimi dar 1605 m. Jų palikuonis genealogai atseka iki mūsų dienų (Sergejus Temčino pateikti Skorinos biografijos faktai).

Rusėniškoji Biblija – kultūros vienybės simbolis. Ją (t.y. į bažnytinę slavų kalbą išverstą Šventąjį Raštą) P. Skorina spausdinimo staklėmis ir atskiromis 23 kirilinėmis knygomis ėmė leisti prieš 500 metų (išėjo 1517–1519 m. Prahoje). Ji yra pirmoji ankstyviausioji Senojo Testamento bažnytinė slavų kalba publikacija (iki tol Biblija buvo atspausdinta tik italų, vokiečių ir čekų šnekamosiomis kalbomis). Paskiroms knygoms Skorina rašė pratarms senąja rusėnų kalba. Pasak Sigito Narbuto, „Rusėniškoji Biblija“ vertinga ne tik Šventraščio leidimų istorijos po-

kintiesiems keliautojams; su graviūromis, iliuminacijomis bei inicialais. Net devyniose iš jų yra paties P. Skorinos rašytas baigiamasis žodis. Deja, nėra išlikusio nė vieno visut visutėlio „Mažosios kelionių knygelės“ rinkinio. Valdovų rūmuose rodomas vienintelis šios knygelės egzempliorius, kuris saugomas banko „Belgazprom“ Minske kolekcijoje su 18 knygelėlių. Valdovų rūmuose ją galima apžiūrėti ne tik po stiklu esančią, o ir pavartyti virtualiai. Egzemplioriai su 22 knygelėmis – Rusijos nacionalinėje bibliotekoje Sankt Peterburge. (Danijos karališkojoje bibliotekoje (Kopenhaga) saugomi rinkiniai su 18 knygelėlių.)

Kiti su paroda susiję renginiai. Balandį (iki gegužės pab.) LMA Vrublevskių bibliotekoje atidaryta paroda Pranciškaus Skorinos rusėniškajai Biblijai – 500, kurioje nemažai susijusios informacijos ir eksponatų standų: senovinės knygos, dvikalbės LDK raštijos tradicijos iki Skorinos, pvz., XIV a. Mstyžiaus evangelynas (pergamentas bažnytinė slavų kalba) arba 1563 m. Brastos (Radvilų) Biblija; miestų, kuriuose gyveno ir mokėsi P. Skorina, graviūros, P. Skorinos atminimo įprasminimas Lietuvoje, Čekijoje ir Baltarusijoje. Labai graži Benedikto Jurčio OFM iš italų kalbos versta Šv. Pranciškaus Asyžiečio Saulės giesmė:

Būk pagarbintas, mano Viešpatie, su visa savo kūriniųja, ypač su didinga sese Saule, kuri teikia mums dienos šviesą. / Kokia Ji graži, spindinti didžia šviesa, ir turinti Aukščiausiasis, Tavo žymė. / Būk pagarbintas, mano Viešpatie, per brolių Mėnesį, dangaus žvaigždes – sukūrei jas ryškias, naujingas ir gražias.

Jobo knyga, viena iš Senojo Testamento dalių, viena iš rusėniškosios Biblijos knygų.

žiūriu, jos tekstai iki šiol žavi humanistinėmis, etinėmis ir edukacinėmis leidėjo aspiracijomis. Tai reikšmingas Lietuvos, Baltarusijos, Ukrainos ir Čekijos knygos meno paminklas.

„Jobo knyga“ yra viena iš Senojo Testamento dalių, taip pat viena iš Rusėniškosios Biblijos knygų (priešas pratarinėje ir pabaigoje ir pagrindinis tekstas parašyti LDK rusėnų kalba). Ją P. Skorina išleido 1517 m. Prahoje, manoma, 1000 egz. tiražu. Šiandien žinoma tik dvylika išlikusių knygų, jos saugomos Rusijos mokslų akademijos bibliotekoje, Rusijos valstybinėje bibliotekoje, Rusijos nacionalinėje bibliotekoje, Rusijos valstybiniame istorijos muziejuje, Rusijos valstybiniame senųjų aktų archyve, Ukrainos Lvovo nacionaliniame Andrejaus Šeptyckio muziejuje ir Baltarusijos nacionalinėje bibliotekoje.

„Mažoji kelionių knygelė“ yra seniausia (1522 m.) spausdinta LDK knyga. Ją sudarė 22 surištos knygelės: psalmės ir įvairūs didaktiniai pamokymai ti-

Viešos paskaitos Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje vyko: gegužės 11 d. – hab. dr. Sergejus Temčino „Kas šiandien žinotina apie Pranciškų Skoriną?“, gegužės 18 d. – dr. doc. Sigito Narbuto „Išaugintas LDK raštijos tradicijų: Pranciškus Skorina ir jo rusėniškoji Biblija“. Po paskaitų buvo suteikta galimybė nemokamai apsilankyti Valdovų rūmų muziejaus Gotikinėje antikameroje esančioje minėtoje parodoje, virtuali pažintis su knygų leidybos tradicijomis P. Skorinos spaustuveje.

Lietuvoje paroda „Skorinos keliais su banku ‘Belgazprom’“ bus rodoma iki birželio 4 d. Ją surengė Nacionalinis muziejus LDK valdovų rūmai, AB bankas „Belgazprombank“ (Minskas), Baltarusijos nacionalinė biblioteka (Minskas), Vizualiųjų ir scenos menų centras „ART Corporation“ (Minskas), Baltarusijos Respublikos ambasada Lietuvos Respublikoje ir Lietuvos Respublikos ambasada Baltarusijos Respublikoje.

Motinos laišškai iš Kizelago (2)

Rasa Bačiulienė

Tęsinys.

Pradžia 2017 m. gegužės 13 d. „Kultūroje“

Kam: Zaprudichinsko sovchozas
Juozaitis Judita ir Teresė
Nuo: Molotovo srt., Kizelas,
Juozaitienė Adelė

1952. IX. 4

Mylimos mano Mergytės, sveikutės!

Kaip Jūs nudžiuginot mane savo laišku. Tą pačią dieną gavau ir Jūsų broliukų laišką. Man buvo nepaprastas džiaugsmas ir šventė. Kaip aš Jums dėkinga už foto. Nesitikėjau ir nelaukiau. Jūs tokios, kokios ir buvot. Kaip man miela ir brangi ši nuotrauka.

Jūs mane vis raminatė, kad aš nenusiminčiau ir nekentėčiau. Nuoširdžiai sakau, nenusimenu taip daug. Juk man nėra galvosūkio ką valgysiu, ką virsiu, kuo kūrensiu. Tuo tarpu, Jums reikia pačioms visu kuo rūpintis. Ilgesys ir sielvartas už Jus, už vaikus, mane graužia. Su vienu metu jau apsipratau. Tačiau neilgai bus ta vienuma, net jei tektų ir visą bausmę atlikti. Jau tik pusantrų metų paliko. Vienok turiu vilties, kad gal dar greičiau pasimatysim. Žiūrėsim, gal dar atneš ką šis ruduo.

Paskutinio mano laiško, matyt, negavote. Prašiau, neskriausti savęs, maitintis gerai. Nepervargt, išsimiegot. Sveikata už viską pasauly brangiausia. Ją įvertini tik tada, kai jos netenki. Ir kaip dažnai esame patys kalti nemokėję laiku ją pasirūpinti. Visi talentai ir gabumai eina per niek, kai nėra sveikatos.

Rugpjūčio 29 d. persikėlėm į naujai įkurtą vietą, už trijų kilometrų nuo senos. Dabar gyvenu invalidų barake. Invalidai galima sakyti nieko nedirba: išeina malkų prinešti ir pavalgyti zonoj. Vakare dabar pas mus taip apšviesta, kad atrodo, jog gyvename mieste. Girdisi netoliese traukinys švilpia. Vietą, kur gyvenam, tarp kalnų, priešais pro langus matosi miškas – kaip sodas. Pas mus jau ruduo ir nuolat lyja. Visas rugpjūtis buvo negražus. Tik šiandien saulutė šviečia iš pat ryto. Net lengviau ir ant širdies. Kaip gaila, kad negalima dažniau rašyti kaip vieną Jums, antrą laišką tetai į mėnesį. Šiandien iš ryto rašau, noriu spėti dar priduoti išsiųsti. Juk paštas pas mus būva ne kasdien. Praeitą savaitę tik vieną kartą buvo.

Apie save. Ką gi, aš laikausi neblogai. Kai šiandien diena graži, tai visai gerai. Artinasi žiema baisi ir man. Bijau šalčio. Jūs rašykite viską smulkiai apie save, nežiūrint, kad nuo manęs gausite retai.

Bučiuoju. Siunčiu per Jus berniukams laišką. Jus mylinti Mama

1952. IX. 21

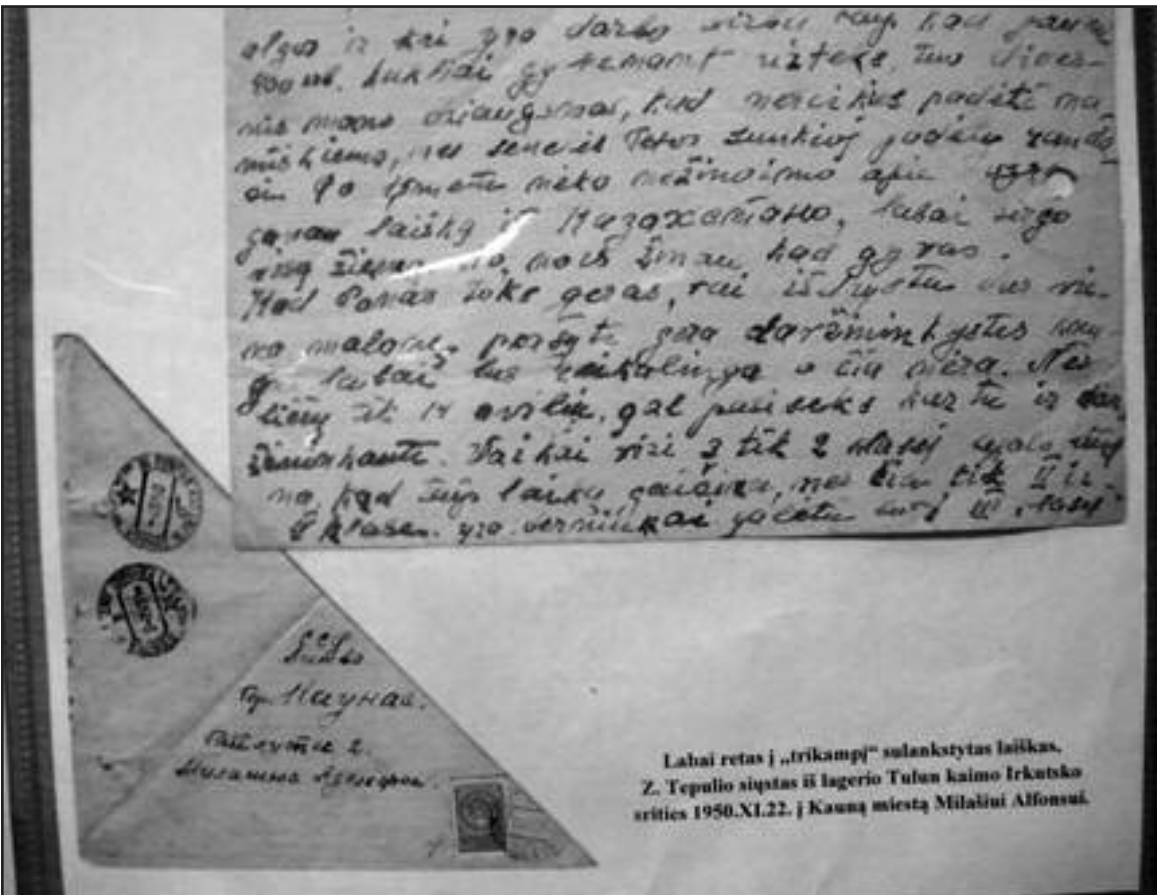
Mielas kūdikiai!

Nors jau Tu – jaunuolė dvidešimties metų, tačiau man esi kūdikis ir juo visada liksi.

Norėčiau šį laišką parašyti ypatingesnę, kad atžymėtų tą puikų dviejų dešėtkų prasiskleidusios jaunystės jubiliejų.

Miela Dukrele, spalių penktą, trečią valandą nakties, Tu pravirkai prikimusiu storu balseliu, pajutusi šalto oro gūšį. Nuo to laiko prabėgo dvidešimt metų. Daug pergyventa ir iškentėta Tavo jaunos širdelės. Tačiau ši diena teulieja Tavo širdelę džiaugsmu, kad Tu jauna! „O jaunyste, tu galinga, tu linksma, graži, audringa kaip žaibai dausų...“, Mickevičiaus žodžiai tegul pasako už mane jaunystei himną. Tu dabar negali gal ir suprasti, kaip turėtų būti džiugu ir malonu, kad Tu jauna, sveika, pilna energijos, geriausių norų, kupina viltim... rasi, norėtum visą pasaulį priglauti prie savo karštos krūtinės, kad visa, kas yra pasauly bloga, sutirptų nuo Tavo karštų troškimų paskleisti tai, kas yra gera ir gražu, kad suklestėtų tai puikiais pavasario žiedais, kad visiems pražystų gyvenimas mielas, žavus, kaip pirmasis rožės pumpuras...

Žinau, kad gyveni sunkiose gyvenimo sąlygose, kad atskirta nuo savo brangiųjų ir artimųjų, nuo Tėvynės, nuo draugų, tačiau visa tai laikina, o jaunystė viena, graži ir miela... Ji nesikartoja. Reikia tą akimirką pajusti savyje ir pasidžiaugti. Kaip dažnai aš

Laiškai iš Sibiro

dėkoju Likimui, kad Jūs nepatekot ten, kur aš esu. Džiaugtis jaunyste – aš ne taip suprantu, kaip daugelis žmonių, kūniška prasme. Žinau, kad ir Jūs ne taip suprantat. Noriu, Judita, kad Tavo sielą pripildytų džiaugsmas, kad Tu sveika, graži, gabi, dora, mokaisi – sieki tikslo, esi pilna kilniausių norų. Ar tai ne turtai, kuriuos retai kas turi?!

Linkiu geriausio pasisekimo. Bučiuoju...

Mama

1952. IX. 21

Mielos dukrelės,

Gaila, kad negaliu būti drauge, tačiau mano širdis su Jumis ir mano ranka parašyti žodžiai pasieks Jus. Labai noriu ir apsakyti negaliu, kaip noriu pas Jus, tačiau turiu būti čia, kur man taip nemiela ir svetima... Bet mes juk idealistai, mes kaip vaikai raminam save viltimi. Viltis labai geri vaistai, be jų negalima būtų gyventi.

Baisiai man rūpi, kaip jūs ten įsitaisėt naujoje vietoje. Kaip su maistu, kada ir ką gaminatės ir valgot? Kaip nusikasėt bulves? Kur laikysit ir kaip nusigabensit į rajoną?

Iš savo gyvenimo nieko nesinori rašyti. Dabar derliaus nuėmimas. Čia bulvės užaugo puikiausios. Buvo sodinta 75 ha. Visur skubūs darbai vyksta ir invalidai dirba šį tą. Jie privalo 4 val. dirbt, bet būna įvairiai. Kartais dirba daugiau, kartais mažiau. O ir žmonės vieni niekad nedirba, kiti apkrauti darbu.

Laukiu Jūsų laiškų. Rašykit dažniau.

Linkiu geriausio pasisekimo. Bučiuoju...

Jūsų Mama

Kam: Gorkio geležinkelio stotis Šerstki

Juozaitis Simonas

Nuo: Molotovskaja srt., Kizelas

Juozaitienė Adelė

1952. X. 8

Sveikutis, Mielas Sūnau Simuti!

Šiame laiškelį noriu Tave pasveikinti Tavo gimimo dieną sulaukus savo dvidešimt šešių jaunystės žydėjimo metų. Dvidešimt penkių metų jubiliejaus proga pasveikint Tavęs negalėjau: kalėjimo režimas neleido, nors buvome po vienu stogu. Ir kaip norėjosi tą vienintelę gražią gyvenimo pavasario progą atšvęsti iškilmingai. Tačiau prieš Tavo akis, sūnau, dar daug gražių jaunatvės metų ir jubiliejų. Ir aš tvirtai tikiu ir neabejoju, kad dar švėsime ne vieną gimimo dieną visi iškilmingai kartu. Manau ligi šis mano laiškas pasieks Tave, ateis ir jubiliejinė diena – spalių dvidešimt aštuntoji. Linkėt ko Tau ta pro-

ga aš nelinkėsiu, nes nesugebu išreikšti žodžiais savo širdies troškimų. Širdis visada kupina pačių geriausių pasauly palinkėjimų savo vaikui. Aš visada pasiryžus savo laimę (deja, kurią likimas iš manęs pavogė) atiduoti jums, savo vaikams, kad Jums būtų gera ir miela gyventi, kad būtumėt laimingi ir kitiems laimę neštumėt, kad Jūsų gyvenimas nepraslinktų be naudos, o nušviestų kelią kaip skaisčius meteoras, paskui kurį sektų ir kiti.

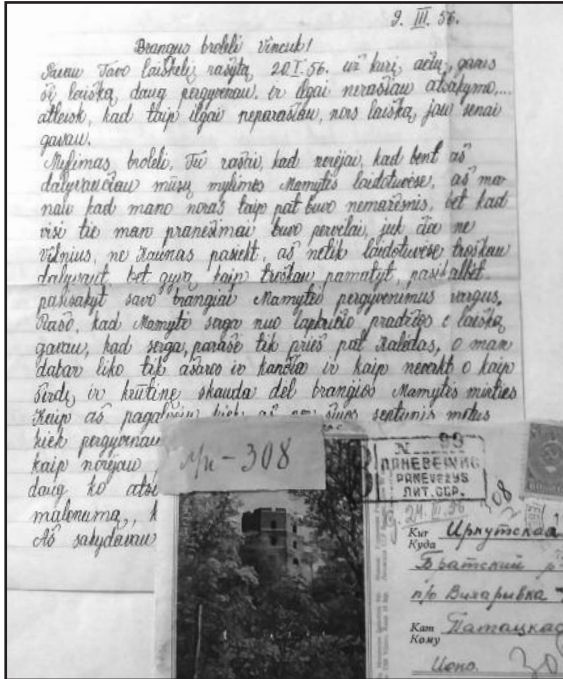
Simuti, Tavo laišką, rašytą rugpjūčio 26 d. gavau. Nors ir abejojai, bet jis laimingai mane pasiekė. Man buvo didelis džiaugsmas laikyti rankose ilgai lauktus Jūsų laiškus. Skačiau juos daugybę kartų. Kaip man mielas, taip retai išsiveržiantis iš Tavo, Simuti, lūpų žodis „mieloji mamyte“!

Aš džiaugiuosi ir didžiuojuosi, kad mano vaikai toki protingi ir geri. Tik aš dalinai save kaltinu, kad nemokėjau suteikti Jums geresnių gyvenimo sąlygų, kad Jums teko tiek daug kentėti. Aš ir Jūs, mes visi idealistai, o ne praktikai, ne savanaudžiai. Mes aukojamės. Mes tikim gražia ir šviesia ateitimi. Džiaugiuosi, kad nežiūrint į tą gadinančią aplinką, kurioj esat, Jūs nepasiduodat degradacijai, nušvilimui ir pesimizmui, gyvenant savo protu ir valios pastangomis nušviesdami ateitį. Jūsų laišškai mane nuramino ir sustiprino būsimai kovai su sunkiom materialinėm gyvenimo sąlygom.

Viso geriausio. Bučiuoju.

Mama

Nukelta į 8 psl.

KLYKSMAS VAIDUOKLIŲ MIESTE

Atsiminimų fragmentai

Zigfridas Gronau

Tęsinys.
Pradžia 2017 m. gegužės 6 d. „Kultūroje“

Frontas vis artėjo, jau buvo girdėti kanonados ir sprogimai. Mūsų kareivėliai, kurie vis ramino, pranešė: mums reikia trauktis, mes jus paliekam, nes rusų fronto nesulaikysim. Gal jau nebus tokie baisūs tie rusai, – ramino mus bėgantys vokiečių kareivėliai. Su jais mes, vaikai, susidraugavome – buvome su jais gal tris ar keturias dienas kartu. Staiga mūsų angelai sargai dingo, ir šis didelis namas su visomis šeimomis liko vienas likimo valiai.

Name jau vyravo tamsa ir baimė. Karbidinės lempos name dar buvo likusios, bet karbido jau nebuvo. Be to, jau nebūtų buvę kam jų uždegti. Kiekvieno mūsiškio akyse galima buvo įžiūrėti baimę, daugelis vaikų ir moterių pradėjo garsiai verkti.

Staiga vėlai vakare iki pamatų sudrebėjo mūsų namas. Išsigandę žmonės grūdosi į pakampes. Aplinkui visame name griaudėjo patrankos ir bombų sprogimai.

Anksti iš ryto keletas moterų ryžosi išeiti į lauką, ir pažiūrėti, kodėl mūsų namas naktį taip smarkiai sudrebėjo. Jos pastebėjo mūrinio gyvenamojo skliaute didelę skylę, kurią padarė nesprogęs patrankos sviedinys. Tada nutarė užlipusios ant aukšto pažiūrėti – gal dar ką nors užtikis. Ant aukšto buvo didelė mėsos rūkymo kamera, jos sienoje buvo taip pat didelė skylė pramušta. Viduryje kameros gulėjo tas baisus nesprogęs sviedinys. Mums, vaikams, leido taip pat jį apžiūrėti. Jis buvo labai didelis ir atrodė kaip tikra mirtis.

Moterys, kurios gal anksčiau buvo mačiusios tokių sviedinių, sakė – šis daiktas tikriausiai sveria apie 50 kg.

Kodėl šis daiktas nesprogo? Jei būtų sprogęs, visi būtų atsiveikinę su šiuo gyvenimu. Tai trečią kartą mirtis į akis pažvelgė...

Ir iki šių dienų mano angelas sargas saugo mane nuo panašių mirties atvejų nelengvame gyvenime. Aš, mūsų visa šeimyna ir daugelis žmonių, kurie šiame name tai išgyveno, buvome pasmerkti baisiam gyvenimui ir nežmoniškoms kančioms.

Tą baisų nesprogusį sviedinį vyrai nunešė ir kažkur užkasė – taip sakė jie mūsų motinoms. Visame name baimė augo – žmonės jautė ir žinojo, kad artinasi rusai. Mes jau girdėjome, kad rusai žmones valgo, „pirmiausia ėda vaikus“.

Mes, kaip ir visi pasaulio vaikai, tikime viskuo, ką suaugusieji sako. Visai netrukus, vieną ankstų rytą, moterys pastebėjo pirmuosius rusus, slankiojančius apie trobesius.

Labai išsigandom, vaikai ir moterys pradėjo garsiai verkti. Moterys ir didesnės dukros laikėsi už rankų ir rėkė: mes čia neišsileisim rusų, nesvarbu, kas bus!

Kažkas pasibeldė į duris, moterys pagalvojo, kad gal koksai kaimynas ko nori, o gal vokiečių kareivis atėjo ir nori čia pasislėpti.

Kai viena iš moterų duris atidarė, atšoko baisiai išsigandusi atgal. Priešais ją stovėjo du rusų kareiviai. Jie moteriai kažką pasakė, bet ši nieko nesuprato. Tada rusai parodė savo „gerą pusę“ – mandagiai apsisuko ir nuėjo. Ta moteris apsiramino ir sako, rusai vis dėlto nėra jau tokie baisūs, kaip mūsų propaganda gąsdino. Bet mes, vaikai, vis dar labai bijojome tų rusų.

Porą dienų tie ar kiti rusai slankiojo kieme, mes baukščiai stebėjome juos pro langą. Jie kažko ieškojo po tvartus, kluoną ir kitus statinius, mandagiai pasibelsdavo į namo duris. Susikalbėti su jais nepavykdavo, nes nemokėjom rusų kalbos. Kažką mums pasakė, išsinešdindavo. Pamažu nusiramindom, jau pradėjom džiaugtis, kad rusai vis tik nėra „žmogėdros“. KLAIDA !

Po trumpų mandagių apsilankymų prasidėjo žvėriškas „apsilankymas“, baisūs plėšimai. Pirmiausiai rusai išvartė bičių avilius, sulaužė juos, ištraukė korius, bites sutrypė sniege. Tada jie jau ne-

Mažoji Erna Ilse

sibeldė į duris, kad jiems atidarytų, bet daugė ir išlaužė, lindo pro langus kaip didžiausi banditai. Mūsų vaiduokliška tylą staigiai pasibaigė. Didelius ir mažus apėmė siaubas, susigrūdus į namą baisiai smirdantiems rusams. Pirmiausiai jie klausinėjo ir ieškojo vokiečių kareivių ir karininkų. Didesnius berniukus, paauglius, surastus name, uždarė į atskirą patalpą, ten tardė pusiau rusiškai, pusiau vokiškai.

Tada prasidėjo tikras plėšikavimas. Į maišus kišo indus. Kurie jiems netiko, daugė į grindis. Atplėšę spintų duris, patikusius drabužius grūdo, spintas, indaujas apvertė, regis, už jų tikėdamiesi užtikti pasislėptų daiktų ar vokiečių kareivių(...)

Po šių žiaurių grobimų prasidėjo moterų ir mergaičių prievartavimai, nesvarbu – vaikai mato ar ne, dieną ir naktimis, nebuvo šiems gyvuliams skirtumo. Aukos – moterys ir vaikai – verkė ir rėkė iš baimės, bet nebuvo jokio pasigailėjimo. Ir dabar matau tuos vaizdus, patikėkit manim – neperdedu, man byra ašaros apie tai rašant.

Namų šeimininke sugebėjo vienintelę melžiamą karvę nuo jų paslėpti, bet tie barbarai ją rado ir, stvėrę už ragų, išsivedė. Šeimininkė puolė prie to ruso ant kelių, prašė paskutinę karvutę palikti, nes namuose daug ir jiems pienas būtina reikalingas. Rusas nesuprato moters, jis neturėjo širdies nei pasigailėjimo jausmo, atkišo tai šautuvą į moters kaktą. Raudodama moteris atstojo nuo brutalaus plėšiko, drebėdama iš nuoskaudos ir patirto mirties pavajaus...

Pirmieji banditiški plėšikai – tik rusų kareiviai. Netrukus pasirodė rusės ir azijietiško gymio moterys. Jos jokių gailėsčių nepripažino. Draskė nuo močiučių, moterų, mergaičių geresnius drabužius, plėšė patalus ir pagalves, plunksnas išleidusios po visas patalpas. Vaizdas košmariškas – durys išverstos, langai išdaužyti, baisūs šalti skersvėjai sūkuriavo kambariuose. Šį klaiškų košmarą reikėjo mūsų ir kitoms šeimoms išgyventi (...)

Valgyti neturėjom nė plutelės, mažoji Christel apsirgo ir vien tik verkė, visi kentėjom didelį alkį. Šiandieną tai prisiminęs, vėl pajuntu, kaip mūsų šeima artėjo prie pražūties, sugrįžusi į griuvėsiais paverstą Karaliaučių... Mama pamatė sode, kuriame pirmą naktį nakvojome, kupstus dilgelių ir, radusi numestą seną puodą, išvirė tas dilgeles. Be jokios mėsos ir druskos sriuba buvo mums skani, tik gaila, kad tos skanios sriubos buvo tik keli samteliai (...)

Kol Mama turėjo jėgų, kad galėtų su mažąja Christel ant rankų ir su mumis kartu ubagaut, kai kurios rusės pasigailėjusios duodavo neišplautą amerikoniškų konservų skardinę dėžutę. Į tą dėžutę Mama įpildavo karšto vandens, įdėdavo keletą lūpynų, jeigu jų būdavo, ir išvirdavo labai skanią sriubą. Tik jos visada būdavo per mažai. Jeigu rasdavom šiukšlių krūvoje ar kontaineriuose raguočių arba kiaulių nugramdytų kaulų, Mama virdavo tuos kaulus. Pirmas ir antras viralas buvo godžiai

srebiamas. Kiti viralai su tais pačiais kaulais nebuvo panašūs į maistą.

Ši mums sunki 1945-tų vasara ėjo pabaigon, dienos trumpėjo, artinosi ruduo. Mūsų skudurėliai, vadinami drabužiais, jau nebesildė. Kas bus atėjus žiemai?

Mama girdėjo iš kitų žmonių, kad netoli už miesto yra didelis bulvių ir kopūstų laukas, ten tokie žmonės, kaip mes renka jas, ir tų bulvių yra, atseit, dar užtektinai. Greitai susiruošėm ir mes, dar turėjom tą mūsų mažą vežimėlį, pasiėmėm jį, kad daugiau bulvių ir kopūstų galėtumėm parsivežti. Mažoji Christel dar vis sirgo, Hannelore irgi jau nesveikavo ir nestipri buvo, tad jas abi susodinom į tą vežimėlį ir pasikeisdami trise jas tempėme, į tą pilną išsvajotą bulvių ir kopūstų lauką. Ilgai keliavome, kol pagaliau jau vakare, beveik temstant, pasiekėme tą gerą, išsvajotą bulvių ir kopūstų lauką. Pakeliui sutikom keletą varguolių, tokių kaip mes, su maišiais labai mažomis bulvytėmis ir kopūstų kotais. Tie žmonės pasakojo, kad sunku prie bulvių lauko prieiti, nes rusai jį saugo ir nieko nenori įleisti. Jeigu rusai užklumpa su maišiu bukvė, tai atima jas ir dar primuša. Taip pasakojo mums tie nelaimingieji.

Mes vis dėlto jau tamstant nuslinkom į tą lauką. Rusų kareivių nebuvo matyti, tik keletas apiplėšėlių kapstė žemę, ieškodami bulvyčių. Mums pasisekė irgi keletą rasti. Greitai, nusišluostę į skudurus, suvalgėm (...)

Orai atvėso. Šalčiau buvo ir mūsų urve. Vis dar kankino alkis. Christel sunkiai sirgo ir labai nusilpo, jau negalėjo pati atsikelti. Kad ir kaip stengėmės, niekuo negalėjome jai padėti. Jinai mirė iš bado pirmoji mūsų šeimoje, mano glėbyje miegodama drėgnuose, supuvusiųose skuduruose. Mes, visas trejetas, gulėjome viename guolyje – Christel, Hannelore ir aš, vienas kitą šildydami (...)

...Žmonės mirė griuvėsių urvuose masiškai kaip musės, nors jau švietė pavasaris. Krūvom vežė tuos mirusius, geriau sakykim – nužudytus žmones į masinius kapus.

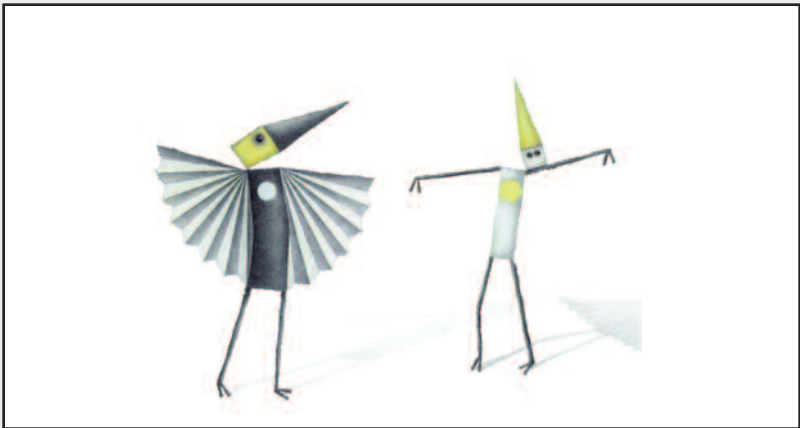
Kartą išgirdom lauke baisų Ilsės riksmą. Iššokau iš mūsų urvo, paėmiau sesės ranką ir atvedžiau pas Mamą. Jinai vis dar verkė, negalėjo žodžio ištarti. Per jos mažytes kojeles bėgo kraujas. Ilse nenustojo rėkusi iš skausmo, akys buvo paklaikusios, liesas veidelis baisiai iškreiptas, susikalbėti su ja nebuvo galima. Mama ir aš negalėjom iš jos sužinot, kas nutiko. Tada mama pakėlė Ilsės sulopytą, suardytą sukrūvintą suknelę, palietė įdubusio pilvuko apačią, ir jai ėmė drebėti rankos. Paėmė verkiančią Ilse, prispaudė prie krūtinės ir lyg prakeiksmą sušnabždėjo: jei ne žmonės, tai Dievas, vaikeli, nutrenks prakeiktuosius už šėtoniškus darbus...

Mamos glėbyje mūsų geroji Ilse ėmė rėkti lyg išprotėjusi iš skausmo. Kitą dieną jinai mirė. Vyniodama į paklodę laidojimui sesutę, Mama pabučiavo jos ploną kaip degtuką kojeles...

Kultūros kronika

Gegužės 15 dieną Vilniaus Didžiojoje gatvėje atidengta atminimo lenta poetui, publicistui, Lietuvos Nacionalinės kultūros ir meno premijos laureatui Kaziui Bradūnui atminti. K. Bradūnas Didžiosios gatvės 13 name praleido savo paskutinius gyvenimo metus. Atminimo lentą sukūrė dailininkas, Šv. Kristoforo apdovanojimo laureatas Petras Repšys su pagalbininkų komanda. Atminimo lentos atidengimo iškilmėse K. Bradūno eilėraščius skaitė aktorius Andrius Bialobžeskis. Susirinkusiuosius su K. Bradūno metais pasveikino Lietuvos rašytojų sąjungos pirmininkas, poetas Antanas A. Jonynas. Vilniaus miesto savivaldybės vicemerai Linas Kvedaravičius ir poeto K. Bradūno dukra Elena Bradūnaitė-Aglinskienė atidengė K. Bradūno atminimo lentą. K. Bradūno kūrybą renginyje pristatė kultūros istorijos tyrinėtojas, Vilniaus miesto savivaldybės tarybos narys Darius Kuolys.

Gegužės 10–19 dienomis vyko Berlyno vaikų ir jaunimo kultūros asociacijos „Kulturkind“ organizuojamas literatūros festivalis „Berlyno knygų salos“. Šiais metais jau aštuntąjį kartą vykusiame renginyje didžiausias dėmesys skirtas Baltijos šalims ir jų autoriams. Lietuvą šiais metais atstovavo Kęstutis Kasparavičius, Sigutė Chlebinskaitė ir Ieva Babilaitė. Šių metų festivalio moto – „Vaikai atranda knygas“. Pasak organizatorių, tai puiki proga pradinių klasių moksleiviams ne tik susipažinti su literatūros svarba, pažinti autorius bendraujant bei kuriant kartu su jais, bet taip pat sužinoti apie kai kuriems dar mažai žinomą Baltijos šalių kultūrą. Kartu su Humboldt biblioteka „Kulturkind“ asociacija festivalyje pristatė vaikų knygų iliustracijų parodą. Renginio bei meninių dirbtuvių metu skaityta dvejomis kalbomis.

Rašytojas, eseistas ir vertėjas Laurynas Katkus Vokietijoje pristatė naujausią esė „Moskauer Pelmeni“ („Maskvos koldūnai“, išleido Leipziger Literaturverlag, iš lietuvių kalbos vertė Claudia Sinnig). Pristatymai vyko gegužės 10 dieną Nord-Ost institute Liuneburge bei gegužės 11 dieną Europa-Punkt centre Brėmene. Esė „Moskauer Pelmeni“ autorius apmąsto lietuvių ir rusų santykius, svyruojančius tarp meilės ir neapykantos sovietmečio Vilniuje ir šiandien. Laurynas Katkus kalba apie rusiškojo mąstymo bei kultūros įtaką Lietuvoje, jo asmeninius santykius su rusų rašytojais bei intelektualais. Lietuvoje dar prieš Ukrainos krizę išleista knyga sukėlė didelį susidomėjimą. Rusiškojo mentaliteto nesuprantantiems Vakarams šis kūrinys tampa vis aktualesnis.

Motinos laišakai

Atkelta iš 6 psl.

1952. X. 30

Mielos mano dukrelės, sveikutės!,

Pagaliau vakar vakare sulaukiau Jūsų laiško. Judita, tavo laiškėlis labai pesimistinis. Rašai, kad nežinai kam gyveni. Jau antrą kartą kartoji tai savo laiškuose. Man liūdna girdėti tokius žodžius. Nejaugi Tavo širdelėj nebėra Dievo?! Tik pagalvok gerai ir tokių žodžių daugiau nekartosi. Ką gi aš tada turėčiau sakyti? Juk aš jau ligota ir sena, o tačiau žinau, kam gyvenu ir noriu gyventi, nors mano atmosfera, kuria aš kvėpuoju daug sunkesnė negu Jūsų. Jūs turit būt tvirtos ir gyvenimo užgrūdintos kaip plienas, nepasiduoti jokiai aplinkos įtakai ir draugų nuotaikai. Jūs laukia ateitis ir dideli darbai. Todėl aš pakartodama prašau, žiūrėkit ir saugokit savo sveikatą.

Apie save rodos ir neturiu ką rašyti. 26 d. buvo pas mus saskrydis ir žemės ūkio paroda. Aš, žinoma, nebuvau tojų mūsų salėj-valgykloj, bet kiti pasakojo, buvo puikiai įrengta ir suruošta. Mat mūsų brigada nuėmė labai gerą derlių: daržovių-bulvių. Buvo atvykusi iš Kizelo ir lagerio valdyba.

Pas mus irgi užstojo žiema, nuo 23 d. jau sninga ir šalta. Labai bijau šalčio – šąla mano sąnariai. Bet gi man kur į laukus ir nereikia eiti. Apie atvykimą pas Jus nieko negaliu pasakyti. Pavarčius laikraščius negali turėt didelių vilčių atvykti prieš laiką. Tačiau kas bus rytoj, mes nežinom. Žinom, kas praėjo ir kas yra šiandien. Jau ir bausmės galas už metų ir keturių mėnesių. Elektros šviesa pas mus silpna, o man akis skauda, tai nieko negaliu veikti. Iš savo megzto sijono numezgiau Jums liemenes. Tikėjausi nuvykti ir pati Jums dovanų atvežti. O dabar gal Jūs ir išaugsit jas. Vis dėlto labai laukiu nuo Jūsų laiško. Likit sveikutės.

Bučiuoju karštai abi

Jūsų Mama

1952. XII. 5

Miela Juditėle, sveikute!

Gruodžio 3 d. gavau Tavo laiško. Jau ėmiau labai nerimauti nesulauk-dama. Motiniškas rūpestis verčia nuolat galvoti apie Jus.

Nežinau, ar gavot mano laiško, rašytą per lietuvę Julę, kuri atvyko į Karasuką. Man atrodo lyg ir negavot.

Aš tame laiške rašiau atsakymą į Tavo, Juditėlė, posakį, kad nežinai kam gyveni. Pasiklausk savo širdelės ir ji at-sakys Tau vakare, kada guli į lovą arba keliesi anksti rytą. Nenorėčiau daugiau išgirsti iš Tavęs tuos žodžius: „nežinau kam gyvenu“. Tegul kartoja kiti, kurie neturi širdy to, ką Tu turi. Tu laimingesnė už daugelį kitų ir ta lai-me džiaugis ir ją brangink. Tegul švie-siai ji spindi nušviesdama visą Tavo gy-venimą. Ta laimė trapi kaip žvakė. Saugok, jos neužgesink.

Man labai nemalonu girdėt apie Jūsų nesutarimus, kada iš visos mūsų išblaškytos šeimos tik Jūs dvi likusios kartu, ir kada aš čia viena nesiskųs-dama vargstu ir kenčiu. Patirti iš taip laukiamų laiško, kad Jūs nesugyve-nat, man dar sunkiau. Reiškia, veltui mano kančios kentėtos ir vargai var-gti... Bet aš dar tikiu, kad čia tik maži nesusipratimai, kuriuos ateity ištai-sysit ir gyvensit kaip du balandėliai. Aš tik švelnias ir visiems mielas duk-teris noriu turėt ir su tokiomis noriu gyvent ir baigt savo amžių.

Baigiu.

Bučiuoju...

Mama

1952. XII.29

Mano mielos Dukrelės!

Sveikinu Jus su 1953 metais. Lin-kiu, kad išsipildytų Jūsų nuoširdžiausi troškimai.

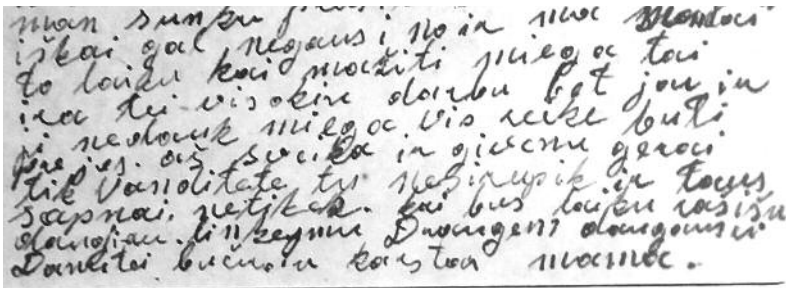
Jūsų laiško gavau per šešias die-nas. Pirmą kartą taip greitai. Dėkoju.

Kalėdų šventės praėjo nežymiai. Kūčių dieną ir Kalėdas išgulėjau. Ne tai sirgau, ne tai ne. Kankino sloga, truputį skaudėjo gerkle. Šventės buvo tik man ir keliom estėm. Estės pasi-darė mažą eglutę, susirinkę dainavo, šventė. Šiaip nieko naujo pas mane nėra. Kai rašysit berniukams para-šykit ir apie mane, kad gyvenu be permainų ir neblogai. Ką tik pranešė, kad načialstvo kokia atvažiavo, tai jau reikia baigti. O načialstvo čia labai re-tai atvyksta. Tikiu, kad per atostogas abi parašysit. Primenu, kad ne-skriaustumėt savęs. Būtinai žiemą turit vartot žuvų taukus, bent porą mė-nesių abi. Pradžioj turit prisiverst. Viso geriausio. Bučiuoju...

Mama

P.S. Priklijavau susiklijavusią mar-kę. Bijau, kad nepalaikytų blo-ga...

Pabaiga kitame numeryje

Atvirlaiškis išsiųstas iš Kauno 1954 m. birželio 18 dieną

